

MORGENDIENST

zondag 26 januari 2025, 4^e zondag van Epifanie

Thema: 'Heilig licht, lichte heiligheid'

Kloosterkerk, Ter Apel

voorganger: ds. Marien Grashoff

Welkom

Het thema knoopt aan bij de [tenstoonstelling 'Licht en verstillig'](#) van [Hedy en Johan Abeling](#) in Museum Klooster Ter Apel.

Moment van stilte

DIENST VAN VOORBEREIDING

Intochtslied : *Psalm 65: 1*

Bemoediging

Drempelgebed

Zingen : *Psalm 65: 6*

Kyriegebed

¹God van leven,
Zon voorbij elke zon,
Ziel voorbij elke ziel,
aanhoudende Heelmeester
van ons ganse bestaan,
toon ons in alles dat wij aanraken
en in ieder die wij ontmoeten
de voortdurende bevestiging
van uw aanwezigheid rondom ons,
opdat wij nooit denken dat u afwezig bent.
In al het geschapene bent u aanwezig;
in elke vriend die we hebben
schijnt het zonlicht van uw aanwezigheid door;
in iedere vijand die ons pad lijkt te kruisen,
bent u aanwezig, zoals in de wolk,
om ons uit te dagen tot liefde.
Toon uw glorie in de grauwte;
onthul voor ons uw aanwezigheid in de storm
tot al onze vreugden gezien worden
als een uitdrukking van u,
en onze alledaagse taken zich onthullen als sacramenten
in het wereldwijde huis van uw liefde.
Zo bidden wij zingend tezamen:
KYRIË, KYRIË, KYRIË ELEISON;
KYRIË, KYRIË, KYRIË ELEISON.

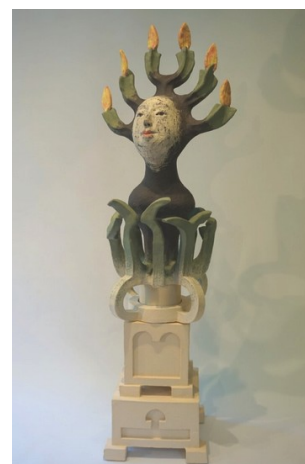
Loflied : *Lied 146c: 1, 7*

Kunstenaars aan het woord

¹ Een (deel van een) gebed van George MacLeod, stichter van The Iona Community.

Een 'interview' met Hedy, bij het beeld 'Gaia se droom 02':

1. In het kyriegebed werd jij geraakt door de zin 'in al het geschapene bent u aanwezig'. Wat raakte jou daar?
2. Hoe geef jij daar voor aan? Kun je dat uitleggen bij het beeld hier?
3. Hoe kun je verstillen? Hoe help je anderen daarbij?

DIENST VAN HET WOORD

Gebed van de zondag

Lezing uit het Oude Testament : Exodus 35,4-20²

Zingen : Lied 276: 1, 2

Lezing uit het Nieuwe Testament : Johannes 12,44-47³

Acclamatie

Voor uw Woord in de Schriften,
voor uw Woord in ons midden,
voor uw Woord in ons hart,
DANKEN WIJ U, O GOD.

Zingen : Lied 839: 1, 3

Preek

De tabernakel – de tent die we op zondagsschool of bij de bijbelles vast wel een keer gezien hebben op zo'n wandplaat. (Ik had zo'n plaat mee willen nemen van de zolder van mijn stageschool, maar ik herinnerde mij op tijd Hiëronymus van Alphen, wilde niet stelen en ging heen...)

De tabernakel was een draagbaar heiligdom, dat met het volk Israël meetrok alle veertig jaren door de woestijn. Daarna was de ark die in de tabernakel stond kennelijk dakloos totdat koning Salomo er een tempel voor bouwde. Met de tempel moet ook de ark verwoest zijn. (En nee, Indiana Jones heeft 'm niet gevonden.)

De tabernakel is altijd een beetje een vreemd ding gebleven. Want dat 'draagbaar' was betrekkelijk. Wij kunnen zelf nog net onze grote De Waard-tent meesjouwen, maar voor de tabernakel zou je een heuse karavaan aan lastdieren nodig hebben gehad. Wat was nu de bedoeling van die tabernakel? En wat hebben wij eraan?

-

Het verhaal draait om een oud probleem dat ook vandaag nog net zo actueel is. Hoe verbindt God zich met mens en wereld? Hoe raakt de Oneindige ons eindige bestaan? Hoe houdt de Heer der Heerscharen contact met ons als voetvolk? Waar is er in onze onheilige tijden nog heiligheid te vinden?

Het bijbelverhaal gaat zo. Bij de berg Sinaï openbaart de EEUWIGE zich aan het volk Israël. Dat

² [Naardense bijbel](#) (2014) – iets bewerkt.

³ [Naardense bijbel](#) (2014).

is een letterlijk overdonderend gebeuren. Bazuïngeschal, donderslagen, bliksemschichten, rook, aardbevingen. Gods aanwezigheid is absoluut onontkoombaar.⁴

Maar daarna wordt alles doodstil, beklimt Mozes heel alleen de berg en blijft het volk enigszins ontredderd achter. Want waar is God nu? En komt Mozes, degene die Gods woorden overbrengt, ooit nog terug van die berg? Het volk wil toch een tastbaar teken van Gods aanwezigheid. Dus maken ze een beeld, een gouden kalf. Het is zo menselijk als het maar zijn kan.

Als Mozes weer afdaalt van de berg en dat gouden beeld ziet, is hij furieus. God is nog furieuzer en wil door het hele project Israël meteen een dikke streep zetten. Met Mozes wil God nog wel doorgaan, maar Mozes laat zich niet strikken voor zo'n 'Make Moses Great Again'-plan. Dan beheerst God zijn woede en geeft nieuwe stenen tafels met daarop de Tien Woorden.

En dat is het dan: de enige tekens van Aanwezigheid van de EEUWIGE zijn... woorden. Is dat genoeg voor het volk? Leren ze zo hoe zij aan heelheid kunnen bouwen, voor zichzelf, voor hun gemeenschap en voor heel de aarde? Zijn die woorden gewoon taal, of zijn ze toch anders – zijn ze heilig? Waar is er in het alledaagse leven plaats voor heiligheid *zonder* daarvan meteen een tastbaar beeld te maken?

Daar is de tabernakel voor bedacht. Direct na het gebeuren met het gouden kalf krijgt het volk opdracht om de tabernakel te maken. Maar let op: ze moeten die opdracht *volstrekt vrijwillig* op zich nemen. Je zou kunnen zeggen dat het een 'mission impossible is: 'Your mission, should you accept it...'

We lezen een hele waslijst van materialen: edelmetalen, edelstenen, kleurstoffen, huiden, hout, textielen, olieën, geurstoffen. Alles is geschikt om een plaats te maken voor heiligheid. Maar dat kan alleen uit vrije wil. Daarom staat er met nadruk: *al wie gedreven wordt door zijn hart*. Het moet van harte, uit een goed hart – of het werkt gewoon niet.

En dan wordt er niet even een tent in elkaar gestikt. Nee, daarvoor worden kunstenaars gezocht. Geen kunstmakers, maar *al wie wijs van hart is bij u*. Kunstjes doen is niet zo'n kunst. Maar echte kunst, kunst die oog heeft voor heiligheid en heelheid, vergt in de eerste plaats *wijsheid*. Vakkennis is uiteraard nodig, maar zonder wijsheid komt daar niet genoeg uit.

De tabernakel maakte *ruimte voor heiligheid*, voor Gods Aanwezigheid, maar niet meer dan dat. Het heilige was van buitenaf niet zichtbaar. Daar stonden een tafel met broden, een altaar voor wierook, een zevenarmige kandelaar. En in het allerheiligste stond geen beeld, maar de ark – een bescheiden kist met daarin twee stenen tafels en de Tien Woorden.⁵ De priester die

⁴ Zie [Exodus 19,16-25](#).

⁵ [Exodus 25,10-22](#). Een kist van acaciahout, ca. 1,25x0,75x0,75 m, met een gouden deksel en daarop twee cherubs van goud. Eigenlijk weet niemand hoe het er precies uitzag en dus zijn er allerlei voorstellingen van gemaakt. Zie bv. [Wikipedia](#) (Engels). De gangbare opvatting is dat de ark met de tempel mee verwoest is, maar uiteraard nemen mensen daar geen genoegen mee en dus is de ark, al dan niet in het geheim, weggedragen naar Zimbabwe of Ethiopië, verborgen in de Basilica St. Jan van Lateranen in Rome (en in de 5e eeuw verbrand), danwel door een Egyptische prinses naar Ierland gebracht (6e eeuw). En natuurlijk speelt de ark een hoofdrol in Steven Spielbergs *Raiders of the Lost Ark*, plus Harry Mulisch *De ontdekking van de hemel*.

het heilige binnenging *proefde, rook, zag en voelde*, maar daarna ging het alleen om het *horen* van de woorden. Voor heiligheid maak je ruimte en tijd, maar je kunt het niet vastleggen.

Ik vind dit een briljante vondst: de tabernakel. Het legt God niet vast op een bepaalde plaats, want het blijft draagbaar. Het is geen imponerende architectuur, maar een tent. En tegelijk straalt uit al die aandacht voor materialen en mensen een eerbied die ruimte schept voor heiligheid. Dat is inderdaad wijsheid.

De tabernakel is ook nooit een instituut geworden. Na de woestijnjaren is die stilletjes verdwenen. De tempel werd later wel een instituut – maar die werd niet per ongeluk tweemaal verwoest om nooit weer opgebouwd te worden.

Om heiligheid te vinden heb je iets anders nodig dan machtige bouwwerken of hoogdravende ceremonies. Het vergt kennis van het hart, zelfkennis, en een open geest. Heiligheid vind je niet in de drukte en het lawaai van elke dag. Heiligheid is daar wel degelijk, maar om het te horen en te zien, moet je eerst even stilstaan, opzij stappen, naar binnen en naar boven kijken.

Jezus noemt zich *licht voor de wereld*. Daar heeft de kerk massieve theologie omheen gebouwd, maar dat werkt net als een tempel: het legt veel te veel vast en het pretendeert nog meer dan dat. Licht is heel eenvoudig: *licht is leven en leven is licht*.⁶ Er is maar heel weinig licht nodig om zichtbaar te zijn in het diepste duister. In dat licht zien we dan Gods licht, zingt de Psalm.⁷ En bijbels gesproken is horen met je hart een vorm van zien.

-

Moderne kunstenaars maken geen plaatjes bij praatjes. Met de materialen – olieverf, hout en penseel, klei, kleur en gereedschap – scheppen ze een beeld dat er in henzelf al is. Ik zou zeggen: kunst komt uit het hart. Als je het gaat bedenken of verzinnen, wordt het niks. Dat laat onverlet dat je zo goed mogelijk gebruik maakt van je vakkennis en bekwaamheid. Maar kunst is wijsheid, geen kennis.

Het beeld dat ontstaan in verf of klei roept de kijker op om ook het eigen hart open te stellen. Je moet er de tijd voor nemen, luisteren naar wat het in jezelf oproept, durven zien wat je eerder nog niet zag. Kortom, je moet verstillen. Er is geen pot met verf met het etiket 'licht' erop – en toch kun je met kleuren precies het licht oproepen. Klei wordt keramiek, maar in de hard geworden vorm schuilt zachtheid. Een kunstwerk doet bij iedereen iets anders, en vaak ook gewoon niet veel of niets. Tot ineens dat ene werk doel treft.

Mijn tekenleraar, Jaap Vegter, zei altijd: 'Oogje gaat, handje gaat.' Wij moesten leren om te kijken naar de wereld op zo'n manier dat we er een tekening of schilderij van konden maken. Wij waren maar scholieren en we prutsten wat af. Maar ergens legde Jaap een zaadje dat mij in elk geval leerde anders naar de wereld te kijken.

'Wat zie je buiten?' vroeg hij een keer. 'Niks,' zeiden wij, 'alleen een saaie rechte weg met allemaal kaarsrechte lantaarnpalen.' 'O ja?' zei Jaap, 'Staan die palen echt allemaal recht?'

⁶ Zie [Johannes 1,1-5](#), dat een uitwerking is van de eerste scheppingsdaad in [Genesis 1,1-5](#).

⁷ [Psalm 36,10](#).

Kunst onthult in het schijnbaar alledaagse het niet-zo-alledaagse. En precies daar ontdekken we heiligheid en een weg naar heelheid.

Amen.

Orgelspel

Zingen : *Lied 655*: 1, 2, 3, 4

DIENST VAN HET ANTWOORD

Collecte

Gebeden

Onze Vader

Slotlied : 'Met ons dragen wij de woorden' (t.: Reinier Kleijer; mel.: *Lied 283*)

1. Met ons dragen wij de woorden
mee die hier gesproken zijn
waarin wij de omvang hoorden
van Gods liefde en Gods pijn.	2. Uit de stilte weer naar buiten
waar het leven gaat en jaagt,
waar de veelheid van geluiden
onze stilte niet verdraagt.
3. In ons hart diep weggeborgen
dragen wij Gods kostbaar Woord
door de nacht heen naar de morgen.
Want het nieuwe leven gloort!	

Zegen

Na de koffie is er een rondleiding door Hedy en Johan langs de tentoonstelling van hun werk.